

Рішення
разової спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії
27 червня 2026 року

Здобувачка ступеня доктора філософії Тинде ТОВТ, 1992 року народження, громадянка України, освіта вища: закінчила у 2016 році Львівський державний університет внутрішніх справ за спеціальністю «Правознавство», юрист-консультант Закарпатського угорського університету імені Ференца Ракоці II, м. Берегово, виконала акредитовану освітньо-наукову програму «Право».

Разова спеціалізована вчена рада, утворена наказом ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, від «01» травня 2026 року № 284/01-04, у складі:

Голови разової спеціалізованої вченої ради –	Сібілли БУЛЕЦИ, доктора юридичних наук, професора, завідувача кафедри цивільного права та процесу юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
Рецензентів –	Віктора ЗАБОРОВСЬКОГО, доктора юридичних наук, професора, професора кафедри цивільного права та процесу юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет» Вікторії ФРІДМАНСЬКОЇ, кандидата юридичних наук, доцента, доцента кафедри цивільного права та процесу юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
Офіційних опонентів –	Ірини ДАВИДОВОЇ, доктора юридичних наук, професора, професора кафедри приватного права факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія» Олесі ТРАГНЮК, кандидата юридичних наук, професора, доцента кафедри права Європейського Союзу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

на засіданні «27» червня 2026 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» Тинде ТОВТ на підставі публічного захисту дисертації «Правове регулювання праці неповнолітніх в Україні та державах Східної Європи (порівняльно-правовий аспект)».

Дисертацію виконано у ДВНЗ «Ужгородський національний університет», МОН України, м. Ужгород.

Науковий керівник – Марія МЕНДЖУЛ, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри цивільного права та процесу юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису державною мовою, що містить нові науково обґрунтовані результати проведених Тинде ТОВТ досліджень та має істотне значення для правової галузі. Дисертація є першим комплексним компаративним дослідженням правового регулювання праці неповнолітніх в Україні та державах Східної Європи. Результати здобувачки, викладені у дисертації, узгоджуються з вимогами, визначеними в пункті 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування

рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами).

Здобувачка має 10 наукових публікацій за темою дисертації, з них 5 наукових праць, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації, 4 наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації та 1 наукова праця, яка додатково відображає результати дисертації. Зазначене відповідає пунктам 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами):

1. Товт Т. О. Генеза правових засад регулювання праці неповнолітніх в окремих європейських державах. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 3. Ч. 1. С. 564-568.

2. Товт Т. О. Становлення міжнародних універсальних стандартів регулювання праці неповнолітніх. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Право*. 2025. № 89. Т. 2. С. 217-221.

3. Товт Т. О. Трудова правосуб'єктність неповнолітніх працівників: особливості та проблеми у правовому регулюванні. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Право*. 2025. № 92. Т. 2. С. 247-251.

У дискусії взяли участь голова, рецензенти, офіційні опоненти та висловили зауваження:

Сібілла БУЛЕЦА, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри цивільного права та процесу юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»:

1. Здійснюючи ґрунтовний порівняльний аналіз правового регулювання індивідуальних трудових правовідносин за участю неповнолітніх в Україні та державах Східної Європи, авторка практично не торкається питань їх колективно-трудового статусу. Зокрема, у роботі бракує аналізу особливостей реалізації неповнолітніми права на об'єднання у професійні спілки, їхньої участі у колективних переговорах, укладенні колективних договорів та ухваленні рішень про страйк у досліджуваних країнах. Оскільки в багатьох державах Східної Європи вік набуття членства у профспілках або право брати участь у колективних спорах може відрізнятися від загального віку трудової правосуб'єктності, дослідження цього аспекту суттєво збагатило б наукову новизну роботи та розширило уявлення про комплексний правовий статус неповнолітнього як повноцінного учасника сучасного ринку праці.

2. У дисертаційному дослідженні приділено значну увагу обмеженням щодо залучення неповнолітніх до важких, шкідливих або небезпечних робіт як складовій посиленого охоронного режиму. Водночас, детальнішого порівняльно-правового аналізу потребують конкретні фізичні критерії та нормативи охорони праці, зокрема граничні норми підймання і переміщення важких речей неповнолітніми працівниками, які закріплені в законодавстві України та держав Східної Європи. В Україні відповідні норми встановлені Наказом МОЗ №59 від 22.03.1996 року та диференціюються залежно від віку (14, 15, 16, 17 років) і статі. Проте в дисертації бракує аналізу того, наскільки сучасне східноєвропейське законодавство відійшло від суто радянських підходів до нормування фізичного навантаження підлітків, як у цих країнах враховуються новітні стандарти ергономіки та безпеки праці, і чи не створює вітчизняна деталізована диференціація (окремо для кожного року життя підлітка) додаткових труднощів для роботодавців у порівнянні з більш уніфікованими підходами країн ЄС.

Віктор ЗАБОРОВСЬКИЙ, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри

цивільного права та процесу юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»:

1. У дисертаційному дослідженні здобувачкою запропоновано авторський підхід до періодизації генези правових засад регулювання праці неповнолітніх у європейських державах. В той же час, можна зробити зауваження щодо дещо узагальненого підходу до визначення часових меж окремих етапів розвитку правового регулювання праці неповнолітніх. Зокрема, первинний та середньовічний етапи охоплюють надто тривалі історичні періоди, у межах яких існували суттєві відмінності у підходах до праці дітей у різних державах Європи. Це може ускладнювати чітке розмежування характерних ознак кожного етапу та потребує більшої конкретизації критеріїв періодизації.

2. Дисертантка також доходить висновку, що законодавство України та держав Східної Європи має наближену концептуальну модель до регулювання праці неповнолітніх, яку можна назвати захисною із посиленими гарантіями, що обумовлено: спеціальною трудовою правосуб'єктністю неповнолітніх; підвищеними соціально-правовими гарантіями праці неповнолітніх; активною участю батьків/законних представників та держави у захисті прав дитини під час залучення її до праці. Водночас слід вказати на певну передчасність такого висновку, оскільки незважаючи на наявність спільних підходів до захисту праці неповнолітніх, національні правові системи цих держав мають суттєві відмінності у визначенні мінімального віку працевлаштування, порядку отримання дозволу на роботу, тривалості робочого часу та механізмах державного контролю. Тому твердження про існування єдиної «захисної моделі» потребує більш детального обґрунтування з урахуванням особливостей законодавства кожної держави.

3. У контексті динамічного розвитку сучасного трудового права, здобувачкою удосконалено й підхід, за якого українське законодавство ґрунтується на принципі підвищеного захисту праці осіб, які не досягли повноліття, із чіткою диференціацією тривалості робочого часу залежно від віку. Вона звертає увагу на те, що встановлення скороченого робочого тижня для різних вікових категорій неповнолітніх демонструє орієнтацію на забезпечення пріоритету освіти, а також належних умов для фізичного та соціального розвитку. Висновок переважно акцентує на формальному закріпленні підвищених гарантій, однак не враховує проблем їх практичної реалізації. Наявність скороченого робочого часу сама по собі не завжди забезпечує ефективний захист прав неповнолітніх, особливо в умовах неформальної зайнятості та недостатнього державного контролю за дотриманням трудового законодавства. У зв'язку з цим доцільно було б доповнити висновок оцінкою ефективності механізмів реалізації відповідних гарантій на практиці.

4. У сучасних умовах захисту прав неповнолітніх, здобувачка доходить висновку, що обов'язковість письмової форми трудового договору з такою категорією осіб є універсальною вимогою в усіх аналізованих державах. Трудовий договір виконує не лише формально-юридичну, а й захисну функцію, оскільки фіксує істотні умови праці та дозволяє державним органам здійснювати ефективний контроль за дотриманням прав неповнолітніх працівників, і у ряді країн укладення договору без дотримання письмової форми тягне за собою недійсність або юридичну відповідальність роботодавця. Водночас, певної конкретизації потребує твердження про юридичні наслідки недотримання письмової форми договору. У різних державах правові наслідки можуть суттєво відрізнятися: в одних країнах це є підставою для визнання договору недійсним, в інших – тягне адміністративну чи фінансову відповідальність роботодавця. Тому для більшої обґрунтованості висновку доцільно було б уточнити, які саме держави застосовують відповідні правові механізми.

Вікторія ФРІДМАНСЬКА, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права та процесу юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»:

1. У пункті новизни уперше зауважено, що характерною рисою всіх розглянутих правових систем є посилений охоронний режим праці неповнолітніх, який проявляється у скороченій тривалості робочого часу, забороні нічної та надурочної роботи, а також обмеженні залучення до важких, шкідливих або небезпечних робіт. У країнах ЄС (Польща, Словаччина, Румунія, Угорщина, Чехія) ці положення значною мірою уніфіковані під впливом директив Європейського Союзу, тоді як у інших державах Східної Європи (Україна, Молдова, Сербія) вони імплементуються через національні норми з урахуванням міжнародних стандартів. До наведеного висновку можна зробити зауваження. По-перше, твердження про «посилений охоронний режим» у всіх розглянутих державах потребує більшої конкретизації, оскільки рівень гарантій та механізми їх реалізації істотно відрізняються залежно від країни, зокрема щодо вікових меж, умов допуску до праці та винятків із загальних заборон. По-друге, у висновку недостатньо враховано відмінності в ефективності правозастосування, оскільки формальне закріплення гарантій не завжди означає їх однакову реалізацію на практиці.

2. У новизні вказано, що удосконалено «підхід до розуміння «структури часу» працівника, яка має дворівневий характер: на першому рівні він поділяється на робочий і позаробочий, а на другому – позаробочий час диференціюється на власне час відпочинку та інші випадки звільнення від виконання трудових обов'язків. Саме такий підхід дозволяє точніше відобразити правову природу різних форм звільнення від роботи та уникнути їх ототожнення з відпочинком як процесом відновлення працездатності». До наведеного висновку можна зробити зауваження щодо певної спрощеності запропонованої моделі «структури часу» працівника. Зокрема, поділ позаробочого часу лише на час відпочинку та інші випадки звільнення від виконання трудових обов'язків не повною мірою враховує існування проміжних або змішаних правових режимів, таких як перерви протягом робочого дня, простій, відпустки без збереження заробітної плати тощо, які мають різну правову природу і не завжди однозначно відносяться до запропонованих категорій.

3. У висновках передбачено, що згода батьків або законних представників є ключовою умовою укладення трудового договору з особами, які не досягли 18 років, у більшості досліджених держав (Україна, Молдова, Сербія, Румунія, Угорщина). У цьому контексті згода виконує функцію додаткової гарантії захисту інтересів дитини, компенсуючи обмежену цивільну дієздатність неповнолітнього. Водночас у деяких державах (Словаччина, Чехія) обмеження пов'язані не із згодою батьків, а із фактом завершення обов'язкового навчання, що свідчить про різні моделі гарантій прав неповнолітніх працівників у державах Східної Європи. Водночас, твердження про те, що згода батьків або законних представників є ключовою умовою укладення трудового договору в більшості досліджених держав, потребує уточнення, оскільки в окремих країнах ця вимога може мати різний обсяг і юридичне значення залежно від віку неповнолітнього та виду роботи. Крім того, не зовсім чітко розмежовано моделі правового регулювання, оскільки відсутність прямої вимоги щодо згоди батьків у деяких державах не означає повної відмови від їх участі в захисті інтересів неповнолітніх.

Ірина ДАВИДОВА, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри приватного права факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»:

1. Зауважено, що вперше «встановлено, що законодавство України та держав Східної Європи має наближену концептуальну модель до регулювання праці неповнолітніх, яку можна назвати захисною із посиленими гарантіями, що обумовлено: спеціальну трудову правосуб'єктність неповнолітніх; підвищені соціально-правові гарантії праці неповнолітніх; активну участь батьків/законних представників та держави у захисті прав дитини під час залучення її до праці». Положення щодо наявності «наближеної концептуальної моделі» регулювання праці неповнолітніх у законодавстві України та держав Східної Європи потребує додаткової аргументації та конкретизації. Зокрема, доцільно чіткіше визначити критерії, за якими здійснюється віднесення відповідних правових систем до так званої «захисної моделі із посиленими гарантіями», оскільки законодавство окремих держав Східної Європи характеризується різним рівнем участі держави, батьків чи законних представників у трудових правовідносинах за участю неповнолітніх.

2. Дискусійним є висновок авторки, що «характерною рисою всіх розглянутих правових систем є посилений охоронний режим праці неповнолітніх, який проявляється у скороченій тривалості робочого часу, забороні нічної та надурочної роботи, а також обмеженні залучення до важких, шкідливих або небезпечних робіт. У країнах ЄС (Польща, Словаччина, Румунія, Угорщина, Чехія) ці положення значною мірою уніфіковані під впливом директив Європейського Союзу, тоді як у інших державах Східної Європи (Україна, Молдова, Сербія) вони імплементуються через національні норми з урахуванням міжнародних стандартів». Твердження про наявність єдиного «посиленого охоронного режиму» праці неповнолітніх у всіх розглянутих правових системах потребує певного уточнення та деталізації. Зокрема, наведений висновок має дещо узагальнений характер, оскільки рівень нормативного закріплення гарантій, механізми їх реалізації та ефективність контролю за дотриманням трудових прав неповнолітніх у досліджуваних державах істотно відрізняються.

3. Також, вважаємо дискусійним висновок авторки про те, що «законодавство України та держав Східної Європи містять узгоджений підхід до визначення підстав відповідальності неповнолітніх працівників. У всіх досліджених країнах вони визнаються повноцінними суб'єктами трудових правовідносин і підлягають дисциплінарній та матеріальній відповідальності на загальних засадах у разі винного порушення трудових обов'язків. Водночас притягнення неповнолітніх до відповідальності здійснюється з урахуванням додаткових гарантій, зокрема обов'язковості встановлення вини працівника та дотримання визначеної законом процедури, гарантування захисту прав неповнолітнього». На наш погляд, вказане формулювання про існування «узгодженого підходу» у законодавстві України та держав Східної Європи щодо визначення підстав відповідальності неповнолітніх працівників потребує більш ґрунтовного обґрунтування. Зокрема, не повною мірою розкрито відмінності у правовому регулюванні дисциплінарної та матеріальної відповідальності неповнолітніх у різних державах, а також особливості застосування відповідних санкцій з урахуванням віку працівника.

4. Потребує додаткового теоретичного та практичного аналізу висновок авторки, що «статтю 187 КЗпП України «Права неповнолітніх у трудових правовідносинах» доповнити новою частиною такого змісту: Для неповнолітніх працівників передбачено такі правові режими праці: рання трудова соціалізація (працівники віком 14-15 років, які залучаються виключно до легкої праці, якщо при цьому гарантується можливість здобуття освіти, праця не шкодить психофізіологічному розвитку та наявна письмова згода обох батьків; професійна адаптація (працівники віком з 16 до 18 років, які працевлаштовуються за власним бажанням та мають спеціальні гарантії захисту, передбачені законодавством для

неповнолітніх працівників); винятковий режим праці для осіб до 14 років (для окремих випадків із віку працевлаштування, який дозволений законом у творчій, спортивній, рекламній та іншій подібній діяльності, тільки при наявності письмової згоди обох батьків та дозволу органу опіки і піклування, що видається у випадку, якщо така робота не суперечить найкращим інтересам дитини, гарантує здобуття освіти, не шкодить психофізіологічному розвитку дитини)». Зокрема, використання понять «рання трудова соціалізація», «професійна адаптація» та «винятковий режим праці» не є усталеним у трудовому законодавстві України, що може створити труднощі у правозастосовній практиці та потребує чіткого визначення їх змісту й правових наслідків.

Олеся ТРАГНЮК, кандидат юридичних наук, професор, доцент кафедри права Європейського Союзу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого:

1. У своїй роботі, аналізуючи формування міжнародних стандартів правового регулювання праці неповнолітніх, зокрема роль МОП, авторка вказує, що «Міжнародна організація праці (МОП), <..> відіграла важливу роль у ключові історичні моменти - Велику депресію, деколонізацію, створення «Солідарності» в Польщі, перемогу над апартеїдом у Південній Африці, а також сьогодні під час побудови етичної та продуктивної бази для справедливої глобалізації». Таке твердження є доволі загальним та містить неточності, а тому потребує уточнень. Зокрема щодо ролі МОП у боротьбі з апартеїдом, деколонізацією. Щодо профспілково-робітничого руху «Солідарність» у Польщі, який був заснований у 1980 році, то це не єдиний приклад того, який вплив мала МОП на формування правових моделей захисту прав робітників у світі.

2. Авторка пропонує доповнити ст. 38 КЗпП України нормою про те, що «неповнолітній працівник має право в односторонньому порядку розірвати трудовий договір з будь-яких підстав та в день, в який просить неповнолітній працівник». Ця пропозиція є системно значущою і потребує серйозного наукового обґрунтування, якого в тексті бракує. Зокрема, залишаються без відповіді питання про правові наслідки для роботодавця при миттєвому розірванні (збитки, неможливість пошуку заміни), про відповідність цієї норми загальним принципам добросовісності у трудових відносинах, а також про порівняльний досвід – жодна з досліджених держав Східної Європи не передбачає аналогічного права. Без такого обґрунтування пропозиція ризикує виглядати непропорційною, попри благородну мету захисту неповнолітнього.

3. У дисертаційному дослідженні звертає на себе увагу те, що окремі висновки сформульовані занадто категорично, зокрема авторка зазначає, що «законодавство України та держав Східної Європи має єдину концептуальну модель праці неповнолітніх, яку можна назвати захисною із посиленими гарантіями <..>»; що обов'язковість письмової форми трудового договору з неповнолітнім є універсальною вимогою в Україні та державах Східної Європи» тощо. Хоча між державами, законодавство яких аналізується, існують суттєві відмінності у вікових межах працевлаштування, механізмах контролю, ролі батьківської згоди, порядку припинення трудових відносин.

У цьому контексті, доцільніше використовувати більш обережні формулювання («переважно», «у більшості держав», «спостерігається тенденція»).

4. У вступі до дисертаційної роботи значна увага приділяється цифровізації, онлайн-зайнятості та гіг-економіці, однак у структурі дисертації бракує системного аналізу цих питань. Доцільно було б посилити дослідження цифрової праці неповнолітніх.

5. Окремі пропозиції щодо змін до трудового законодавства потребують додаткового обґрунтування. Зокрема це стосується «ранньої трудової соціалізації»; права неповнолітнього розірвати трудовий договір «у будь-який момент і з будь-яких підстав», які

є цікавими, однак потребують більшого обґрунтування з точки зору: відповідності міжнародним стандартам, можливих ризиків зловживання, практичної реалізації, співвідношення із принципом найкращих інтересів дитини. Особливо дискусійним виглядає положення про необмежене право неповнолітнього припиняти трудові відносини без будь-яких процедурних обмежень.

Озвучені зауваження отримали всі необхідні пояснення з боку дисертанта, тому суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку результатів наукового дослідження Тинде ТОВТ.

Результати відкритого голосування:

«За» 5 членів ради,

«Проти» 0 членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує Тинде ТОВТ ступінь доктора філософії з галузі знань «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової спеціалізованої вченої ради

Сібілла БУЛЕЦА